

51. Krausz először Jean de Bavier-val, a Nemzetközi Vöröskereszt képviselőjével vette föl a kapcsolatot, akinek sürgetésére a Sztójay-kormány beleegyezését adta a kivándorláshoz, és kérte a németektől a szükséges kiutazási engedélyt. Lévai, *i. m.*, 94–95. o.

52. Brand állítása szerint a Palesztina Hivatal vezető testületét ő maga, Komoly, Szilágyi és Salamon Mihály alkották. Weissberg, *i. m.*, 46. o.

53. Brand beszámolója a Kasztner–Krausz vitáról: *uo.*, 48–50. o. Krausz magatartásának értékelését lásd a továbbiakban.

54. Kasztner szerint például Eichmann május 8-án fogadta Brandot, és az egymillió zsidó mind magyar zsidó lett volna. Vö. *Der Kastner-Bericht*, 86–89. o. és Weissberg, *i. m.*, 83–89. o.

55. Ezeket a részleteket Grosz közölte 1944 nyarán történt kihallgatásakor N. J. Strachan brit hírszerző tiszttel. Public Record Office, London, 371/42810. fo. S.I.M.E. 2. sz. okirat, kelt 1944. június 23-án. Grosz szerepének elemzése a dokumentum alapján: Vágó Béla: „The Intelligence Aspects of the Joel Brand Mission”. *YVS*, 10:111–128. o.

56. Grosz kihallgatásának jegyzőkönyve. A kihallgatást N. J. Strachan hadnagy folytatta le Kairóban, 1944. június 24-én. S.I.M.E. 1. sz. okirat. Public Record Office, London, 371/42810. fo. 79–81. o.

57. Grosz csak Isztambulba érkezésük után tájékoztatta Brandot saját küldetésének lényegéről. Weissberg, *i. m.*, 126–127. o.

58. Biss, mint állítja, több Klagesszel folytatott megbeszélése során meggyőződött arról, hogy Himmler megpróbált „biztosítékot szerezni Washingtontól saját személyének és múltbeli tetteinek fedezésére”. Lásd Biss, *i. m.*, 71. o.

59. Natan Eck: *Shoat haam ha'yehudi b'Europa*. (A zsidó nép pusztulása Európában.) Yad Vashem, Jeruzsálem, 1977, 313–314. o.

60. *RLB*, 291. dok. Ezt a tézist fejti ki bővebben Bauer, Yehuda: *Jews for Sale? Nazi-Jewish Negotiations, 1939–1945*. Yale University Press, New Haven, CT, 1994.

61. S.I.M.E. 2. sz. okirat, 7. o.

62. Biss, *i. m.*, 73. o.

63. *Uo.*, 45. o.

64. Weissberg, *i. m.*, 114. o.

65. Biss – Klages nyomán – úgy vélte, hogy Kasztner letartóztatását Brand vetette föl, mert Kasztner „meg sem próbálta véka alá rejteti a Brand és Grosz kiküldésével kapcsolatos komoly ellenvetéseit”. Biss megállapítja továbbá: „Brand és Grosz odáig ment, hogy Kasztnerrel kapcsolatba hozták az Újszászy tábormok irányította magyar katonai kémelhárító szolgálattal, s kijelentették, hogy jól ismerte Garzoly alezredest, tehát kétségkívül kiszolgáltatta neki az »államtitkot«”. Biss, *i. m.*, 46., 71., 122. o.

66. Kasztner szerint az Abwehr-ügynökök elleni eljáráshoz az SS segítségül hívta a Mentőbizottságot, de ennek vezetői Brand kivételével megtagadták a kérés teljesítését. *Der Kastner-Bericht*, 87. o.

67. *Uo.*, 93. o.

68. Moreshet, irattár, D.1. 718. dok.

69. *Uo.*

70. Szövegét lásd Weissberg, *i. m.*, 106–107. o. Grosz szerint a levél megírását Krumey rendezte el. S.I.M.E. 1. sz. irat, Public Record Office, London, 371/42810. fo. 79–81. o.

71. A különféle csoportokat az isztambuli Vaadában képviselő személyek származásának és politikai hovatartozásának részleteit illetően lásd Dalia Ofer: „The Activi-